

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

DOI: 10.5281/zenodo.2581079
ПРЕДБОРСЬКИЙ В.А.

Верхівка тінзаційної структури як системна загроза національній безпеці

Предметом дослідження є теоретичні аспекти розвитку тіньової автономної владної структури як феномена незавершеної модернізації в інформаційну еру, закономірностей його викривлень, зростання, тіньових гібридних впливів, прискорення макромеханізмів тіньового перерозподілу власності та влади.

Метою дослідження є подальше дискурсивне вивчення причинного комплексу тіньових аспектів владних процесів, у тому числі тіньової верхівки серед множини тіньових паралельних просторів, як факторів посилення інноваційно–криміногенних явищ у владній сфері.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі системний, історичний, логічний, що дозволило забезпечити концептуальну єдність і ефективність дослідження.

Результати роботи. У статті обґрунтовано необхідність системного вивчення процесів тінзації влади, на які найсуттєвіший вплив здійснює розвиток владної паралельної тіньової реальності, досліджені сучасні небезпеки розвитку «верхівки» тіньових владних процесів, методи отримання владно–тіньової дельти.

Галузь застосування результатів. Система наук з галузі державного управління, економічної безпеки, права, широке коло проблем соціально–економічних наук з дослідження дисфункціонального розвитку.

Висновки. Основні висновки дослідження можна звести до формулювання: 1) серед полісистеми сучасних владних паралельних реальностей особливе деструктивне місце займає тіньова інформаційна паралельна реальність – тіньове автономне владне паралельне парасупільство; 2) синкретизм (гібридизація) влади та олігархічного бізнесу являють собою потужні секторальні макросупільні тіньові утворення паралельних реальностей, які монополізують державно–владний ресурс на користь кланово–владної панівної структури; 3) тіньовий владний простір набуває рис гібридного конфлікту; 4) в умовах прискореного розвитку тіньових паралельних реальностей влади виникає інноваційно–криміногенний тип тіньового зростання.

Ключові слова: тіньовий «автономний» паралельний простір влади, тіньове паралельне парасупільство, гібридна інформаційна криза влади, інноваційно–криміногенний тип тіньового зростання.

Верхушка тенизационной структуры как системная угроза национальной безопасности

Предметом исследования являются теоретические аспекты развития теневой автономной властной структуры как феномена незавершенной модернизации в информационную эру, закономерностей его искривлений, роста, теневых гибридных влияний, ускорения макромеханизмов теневого перераспределения собственности и власти.

Целью исследования является дальнейшее дискурсивное изучение причинного комплекса теневых аспектов властных процессов, в том числе теневой верхушки среди множества теневых параллельных пространств как факторов усиления инновационно–криминогенных явлений во властной сфере.

Методы исследования. В работе применена совокупность научных методов и подходов, в том числе системный, исторический, логический, которые позволили обеспечить концептуальное единство и эффективность исследования.

Результаты работы. В статье обоснована необходимость системного изучения процессов тенезации власти, на которые наиболее существенное воздействие осуществляет развитие параллельной теневой реальности, исследованы современные опасности развития «верхушки» теневых властных процессов, методы получения властно–теневой дельты.

Отрасль применения результатов. Система наук из отрасли государственного управления, экономической безопасности, права, широкий круг проблем социально–экономических наук из исследования дисфункционального развития.

Выводы. Основные выводы исследования можно свести к формулированию: 1) среди поли–систем современных властных параллельных реальностей особенное деструктивное место занимает теневая информационная параллельная реальность – теневое автономное властное параллельное параобщество; 2) синкретизм (гибридизация) власти и олигархического бизнеса являет собой мощные секторальные макрообщественные теневые группировки параллельных реальностей, что монополизируют государственно–властный ресурс в пользу кланово–властной господствующей структуры; 3) теневое властное пространство приобретает черты гибридного конфликта; 4) в условиях ускоренного развития теневых параллельных реальностей власти возникает инновационно–криминогенный тип теневого роста.

Ключевые слова: теневое «автономное» параллельное пространство власти, теневое параллельное параобщество, гибридный информационный кризис власти, инновационно–криминогенный тип теневого роста.

PREDBORSKIJ V.A.

Upper of the tenization structure as system threat to national safety

The subject of research is the theoretical aspects of the development of the shadow autonomous power structure as a phenomenon of incomplete modernization in the information age, the laws of its curvature, growth, shadow hybrid influences, acceleration of macro–mechanisms of shadow redistribution of property and power.

The purpose of the study is to further discursive study of the causal complex of the shadow aspects of power processes, including the shadow elite among the multitude of shadow parallel spaces as factors enhancing innovation–criminogenic phenomena in the power sphere.

Methods of research. The paper uses a set of scientific methods and approaches, including systemic, historical, logical, which allowed to ensure the conceptual unity and effectiveness of the research.

Results of the work. The article substantiates the need for a systematic study of the processes of

shadowing power, on which the most significant impact is carried out by the development of a parallel shadow reality, the modern dangers of the development of the «top» of shadow power processes, methods of obtaining a power–shadow delta are investigated.

Application of results. *The system of sciences from the field of government, economic security, law, a wide range of problems of socio–economic sciences from the study of dysfunctional development.*

Conclusions. *The main conclusions of the research can be reduced to the formulation: 1) among the polysystems of modern power parallel realities, the special information destructive place is occupied by the shadow information parallel reality – the shadow autonomous power parallel para–society; 2) syncretism (hybridization) of power and oligarchic business is a powerful sectoral macro–social shadow groupings of parallel realities that monopolize the state–power resource in favor of the clan–power dominant structure; 3) the shadow power space acquires the features of a hybrid conflict; 4) in the conditions of accelerated development of shadow parallel realities of power, an innovative criminogenic type of shadow growth arises.*

Keywords: *the shadow «autonomous» parallel space of power, the shadow parallel para–society, the hybrid information crisis of power, the innovative criminogenic type of shadow growth.*

Постановка проблеми. Аналіз сутності сучасних трендів вітчизняного державно–владного тіньового суспільного поступу свідчить про наявність трансцендентального, перманентного відтворення його провідної функції щодо монополістично–тіньового перерозподілу власності та влади, олігархічних домінуючих впливів у тіньовій інституційній структурі як альтернативи розкріпачення суспільно–економічної активності громадянського суспільства, що не може не згубно відбиватися на успішній розбудові українського суспільства [1]. У чому причина наявності цього стійкого антиреформістського консервативного згубного для розвитку суспільства?

Вимоги суспільства щодо протидії тіньовим владним процесам знайшли відображення в ряді важливих законодавчих, нормативно–правових актів держави, таких як: закони України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2014–2017 роки» (2014), «Про запобігання корупції» (2014), Укази Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією» (2003) та «Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції» (2005), постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки» (2015), інші відомчі акти з питань обмеження її зростання.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. До вітчизняних досліджень з теорії тінізації відносин належать праці В. Д. Базиливіча,

А. В. Базилюка, О. І. Барановського, В. М. Бородюка, Г. С. Буряка, З. С. Варналія, А. С. Гальчинського, Я. Я. Дьяченка, С. О. Коваленка, І. І. Мазур, В. О. Мандибури, О. В. Турчинова та ін. Значний внесок у розробку адміністративно–правових і кримінально–правових аспектів протидії корупції здійснили вітчизняні вчені–юристи.

У той же час, у зв'язку з недостатнім системним вивченням явищ тінізації влади, у тому числі її найбільш активних, домінуючих сегментів, причини їх становлення та розвитку, засоби ефективного обмеження цих сегментів потребують подальшого спеціального дослідження.

Метою статті є подальший розвиток теоретичного вивчення сутності тінізації влади, у тому числі щодо загроз національної безпеки з боку становлення та розвитку домінуючих форм тіньової влади аж до сучасних паразитарних, «автономно–олігархічних» форм.

Виклад основного матеріалу. Історичний аналіз широкої низки вітчизняних суспільних реформацій свідчить про наявність стійкого відтворення суттєвих протилежностей інтересів влади і широких верств населення у виборі способів, вихідних напрямків і засобів їх проведення. Чергові сподівання на задоволення справжнього споконвічного національного інтересу, вивільнення потужних національних продуктивних сил, зняття з їх розвитку історичного зароку щодо руху у відповідності матриці страждання і зради, системних жорстких обмежень – лишаються не виправданими, відбувається лише модифікація гальмівних протиріч, зміна модифікованої форми протистояння влади та суспільства. Пошук при–

чин наявності закономірностей на обмеження глибини суспільних реформаций обумовлює необхідність дослідження особливостей їх механізмів, зокрема фундаментальних, для суспільства процесів його модернізації, відтворення в них потужної системи соціальної деградації, закритості, тінізаційної асиметричності.

Модернізація – це об'єктивна, циклічна система реформаций, що забезпечують пристосування, підпорядкування (у тій чи іншій формі під зовнішнім управлінням) соціально-економічних організмів залежних країн до домінуючих впливів розвинутих країн (останні триста років – це Захід) з соціально-економічними наслідками втрати власної і переходу до залежної циклічності розвитку, що визначається циклом домінуючих країн. З появою Заходу влада і суспільство незалежних країн опинилися начебто у різних човнах, що пливають в одному напрямку, але часто з суттєво відмінними цілями, формами руху. Незалежні країни не могли не відчувати своєї відсталості, другорядності, того, що напрям світового розвитку обумовлюється виключно Заходом, як, одночасно, і його привабливість, і створення витоків нових загроз для їх традицій, цінностей існування. Так, концепція прогресу є легітимізацією виключно виклику Заходу та реакцією на його вплив в умовах інтенсифікації світових зв'язків та перетворення історії людства на всесвітню. Інші країни (поза західних), і в першу чергу їх еліти, вже не могли не приймати участь у світових процесах на кшталт квазізахідних, не вестернізуватися, не бути їх активними носіями для збереження своїх суспільних позицій. Для більшості цих країн комбінація ринкових вестернізованих трансформацій і свідомо чи несвідомо втрата (чи незадіяність) власних традицій чи іншого гомеостазного ґрунту призводить до прогресуючого відставання в конкуренції з домінуючими країнами, ще більшу залежність від більш розвинутих держав, втрату динамізму, неминучу деградацію.

Залежним країнам, які утворюють в сучасних умовах «друге» або «мале» суспільство по відношенню до пануючого західного, притаманний процес незавершеної модернізації. Для неї є характерними відсутність чітких кордонів між сферами діяльності, персоніфікація відносин, недосконалість механізмів контролю насилля та дуалізм норм. Інакше кажучи, трансформація «малого» суспільства у сучасне є процесом незавершеним

[2, с. 15–30]. Однак однією із найсуттєвіших ознак суспільства незавершеної модернізації є наявність системних протиріч, зокрема, між наслідками модернізації елітного та ординарного секторів суспільної організації, владою та суспільством.

Так, процес модернізації суспільних відносин (політичної, економічної, адміністративної, судової, правоохоронної тощо сфер) залежних країн пов'язаний з проблемою асинхронного розширеного відтворення елементів, що утворюють соціально-економічну структуру цих країн, і у зв'язку з цим – утворенням у ній структурних розривів – «порожнеч» на тому місці, де повинна існувати ізоморфна структура, необхідна для забезпечення збалансованого розвитку суспільства.¹

Модернізація вітчизняного соціально-економічного простору формує його у мозаїчну біпо-

¹ На відміну від розвинених країн, де структурні розриви мають внутрішньосекторний характер, а в соціально-економічній структурі присутні всі необхідні для синхронного ізоморфного розвитку елементи, у залежних країнах, що модернізуються, до яких належать країни селянської, обшинної цивілізації (у тому числі Україна), відсутній ряд блоків соціально-економічної структури, необхідних для нормального збалансованого розвитку. Це обумовлено самим характером розвитку залежного суспільства, способом модернізації цих країн, яка повинна виконати функцію підтягування рівня суспільних відносин до зміни циклічних етапів модернізації у розвинених країнах. При цьому виникає соціально-технологічний розрив у суспільній системі, сутність якого виявляється в тім, що переривається процес поступового розвитку автохтонної суспільної структури, й у саму цю структуру вмонтовуються створені поза нею суспільно-технологічні блоки. Процес відтворення у залежних країнах втрачає характерну для розвинутих країн на всіх етапах руху безперервність та стає віднини можливим лише в умовах обміну частини їх продукту на суспільні засоби з розвинутих країн.

Одним із базових атрибутів економічної структури залежних країн є відсутність в ній ряду блоків, необхідних для синхронного розвитку, а звідси і потреба в періодичній модернізації. Критична маса господарських блоків, необхідних для синхронного розвитку, визначається наявністю такої ситуації, коли всі елементи соціально-економічної структури функціонують та підтримують процес розширеного відтворення, не маючи потреби у підтримці ресурсами, що надходять до системи централізованого безеквівалентного перерозподілу. Таку критичну масу господарських блоків С.В. Онищук та М.В. Білоусенко називають цілісною індустріальною структурою (ЦІС). Особливо велике значення в умовах ЦІС має інфраструктура. Якщо за обсягами виробництва валового внутрішнього продукту на душу населення залежні країни відстають від розвинутих у десятки разів, то щодо рівня інфраструктурної щільності – у сотні та тисячі разів.

Якщо у розвинутих країнах за наявності ЦІС структурні розриви виникають тільки всередині економічних блоків, то у залежних країнах вони мають міжблоковий характер, що призводить до глибокої деформації всього відтворювального механізму. Відсутність у соціально-економічній структурі залежних країн ряду необхідних господарських блоків призводить до різкого зниження ефективності функціонування сусідніх блоків, неможливості здійснювати відтворення без широкого використання централізованого позавартісного перерозподілу на їх користь суспільних ресурсів, які вилучаються з інших секторів економічної структури суспільства.

лярну структуру, де навколо невеликої кількості адміністративно-економічних центрів вестернізованого простору функціонує експоларна більшість ординарного середовища, яка за рівнем модернізації суттєво відстає від розвитку модернових центрів. Динаміка модернізації в полюсах біполярної структури відрізняється не лише своїми рівнями, але й особливістю ациклічності, асинхронності, асиметричності і навіть реверсно-архаїчним характером по відношенню як до західних зразків, так і до іншої сторони біполярної структури. Опозиція центр-периферія відрізняється суттєвою модифікацією, ревізіонізмом пристосування під актуальність інтересів тих чи інших прошарків середовища суб'єктів модернізації, у зв'язку з чим остання набуває в цілому для залежних країн характер квазімодернізації.

Архаїзація [3, с. 126–130] (історичне повернення), категорія, дослідження якої має суттєве значення для розуміння наслідків модернізації у залежних країнах, – це процес розвитку у залежних, некапіталістичних країнах під впливом модернізаційного тиску розвинутих країн – явища своєрідної цивілізаційної субдукції не стільки власне модернізаційних порядків, скільки таких псевдомодернізаційних суспільних архаїчних перетворених укладних форм із системних трендів попереднього розвитку, з якими ці залежні периферійні країни у домодернізаційний період не стикалися чи стикалися лише в обмеженому обсязі. У цих країнах процес модернізації є джерелом утворення величезного обсягу перетворених (тіньових) економічних форм.

Головні й найнебезпечніші прояви архаїзації соціально-економічних структур виявляються у сфері владних процесів як державних (міждержавних, надкраїнових), так і недержавних, у значному загальному зниженні їх рівня професіоналізму, розповсюдження кримінальної та напівкримінальної ідеології, антипатріотичних установок, здирництва, хабарництва, посилення в них авторитарних, кланових, силових методів керівництва, корупції, бюрократизму, втраті, зняття чи суттєвого зниження адекватного реаліям соціально-економічних процесів рівня адміністративного контролю над багатьма видами економічних явищ [4, с. 2].

Архаїзацією – тіньовою деградацією адміністративної діяльності – пояснюється й інший болісний для офіційної соціально-економічної структури суспільства процес децентралізації адміністра-

тивних функцій, розмивання абсолютної монополії держави на легітимне насилля – створення альтернативних державі центрів влади, насамперед у вигляді організованої злочинності, недержавних військових угруповань тощо [5, с. 26–31].

Накопичення трендів незавершеної модернізації чи архаїзації розподіляються у біполярній структурі наступним чином: в елітних адміністративно-економічних структурах накопичуються гібридизовані та інтегровані щодо власності та влади квазімодернізаційні тенденції, витoki яких в значній мірі нівелюють, пригнічують системні традиційні цінності вітчизняного суспільства, відриваються від них. Навпаки, ординарне середовище є їх природним акумулятором та сховищем, відтворювачем захисної (тіньової) народно-традиційної реакції на девіаційні процеси в елітній системі щодо квазімодернізаційних трендів.²

Ключова роль держсектора в економіці залежних країн у процесі незавершеної модернізації визначається відсутністю тут цілісної індустріальної структури, у межах якої тільки й можливе функціонування економічної системи на базі приватної власності та західної моделі ринкового розвитку. Відсутність ряду необхідних для синхронного розвитку господарських блоків і наявність потреби в їх нагальному формуванні перетворює процес мобілізації накопичених державою ресурсів (як своїх, так і залучених) і спрямування їх на розширене відтворення у вигляді інвестицій, прямих державних дотацій чи непрямих субсидій у вирішальний фактор економічного розвитку.

У зв'язку з цим ефективність дій держави, всієї системи державно-владного механізму, ступінь економічної безпеки її управління набуває принципового значення. Однак має місце протилежний деструктивний тренд: поєднання глибокої кризи державно-владного сектору, його інституційних дисфункцій, тінізації та криміналізації зі структурним розламом, суттєвими обсягами участі суб'єктів державно-владної верхівки у масштабних деформаційних

² Стан соціально-економічної структури, при якому відсутність будь-якого блоку, необхідного для структурного розвитку, призводить до неможливості для сусідніх блоків функціонувати без перманентного централізованого по-завартісного перерозподілу на їх користь суспільних ресурсів, що вилучаються з інших блоків асинхронно-асиметричної модернізації окремих сегментів, має назву структурного розламу. Останній є якісно новим явищем, яке має суттєві відмінності за наслідками для розвитку тінізаційних процесів від структурного розриву, що притаманний розвинутих, домінуючим країнам.

перерозподільчих процесах, що обумовлюють масштабні рівні тінізації.

Таким чином, міжсекторний розлам разом з іншими протиріччями незавершеної модернізації, наприклад, «гібридизацією» влади, призводить до виникнення потужної тінізації владних процесів, зокрема явищ їх монополізації, бюрократизації, розвитку корупції, функціонування паразитарної елітної економіки [3, с. 150–167].

Елітна структура влади у вітчизняному суспільстві – це синергетична форма утворення та розширення структурного розламу, що покладене на підсилення потоку гібридизації (синкретизму) влади і компрадорського бізнесу. Дослідження конкретної соціально-економічної форми елітного сектора залежить від відповідних функцій історичного етапу розвитку всієї економічної структури суспільства, в яких відбувається модифікація цієї форми.

Елітна суспільна структура – це система відносин господарювання для обмеженого кола осіб, забезпечених олігархічними, політичними, компрадорськими владними та бізнесовими відносинами, корупційними та родинними зв'язками з вищими щаблями адміністративної та судової влади, правоохоронних органів, відсутністю економічної, політичної конкуренції у поєднанні з необмеженим доступом до національних ресурсів країни. Форма існування елітного сектора органічно набуває ознак організованих форм девіаційної діяльності, у тому числі злочинної – альтернативних тіньових центрів влади, разом із тіньовим силовим забезпеченням. Елітна структура – це закрита сфера суспільства та народного господарства, що монополізована олігархічними структурами, які мають на меті отримання надвисоких доходів за допомогою використання значною мірою спекулятивного фінансового капіталу [6, с. 10]. Існуюча як пануюча тіньова структура елітна економіка утворює, відповідно до своїх потреб, і тіньову політичну, соціально-економічну інфраструктуру, що зумовлює тіньовий режим функціонування рядових суб'єктів господарювання.

Головним видом монополії, яка є системоутворюючим атрибутом для функціонування паразитарного елітного сектора, виступає монополія на експлуатацію адміністративного ресурсу органів державної влади на свою користь.

Існування елітної владної структури за межами впливу, регулювання та контролю державної

влади, замість цього зрощення її з владою, виведення з-під контролю суспільства перетворює її на наймогутнішу частину сучасної тіньової діяльності – на основний двигун, каталізатор поширення тінізації суспільного життя через перекладання фіскального тягаря на плечі ординарної економіки.

Таким чином, процес модернізації, структура соціально-економічного розламу розриває вітчизняний суспільний простір на дві асиметричні основні частини, які мають принципову відмінність в її цілях, способах та наслідках: на владно-елітний та ординарний сектори. Перший виступає як активна (гомеорезна) сторона трансляції квазімодернізаційних тенденцій, які модифікуються і адаптуються до кола актуальних інтересів правлячої еліти (часто під більш-менш помітним тиском зовнішнього управління). Ординарно-суспільний сектор презентує архаїзовану, асиметричну, ациклічну, неформальну сторону суспільної організації при об'єктивному прагненні до активізації принципів збереження, гомеостазу системи (традицій, культурної спадщини, системи цінностей). Це і обумовлює закономірності стійких протиріч між владою та суспільством при проведенні реформ: історично вузькі, деформаційні умови реформування з фатальністю повторюють старі вади їх протиріч: асинхронно-асиметричні вихідні засоби реформ по відношенню до еліти та ординарних кіл, погіршення положення широких верств населення, перекладання тягаря змін на плечі народу.

Посилення протиріч модернізації синергетично інтегрується з існуванням інших традиційних загроз суспільного розвитку. Однією з таких базових загроз для нашої країни, що несе в собі небезпечний інституційний ембріон системної корупції, тінізації, утворення особливих преференційних закритих зон для суб'єктів-аффіліантів, викривлення ресурсів їх діяльності, доходів та потуг, із форм вузькогалітарно-корпоративної системи цінностей та зв'язків є так званий феномен «автономної тіньової влади».

Розвинута «автономна тіньова влада», як діалектичний результат незавершеної модернізації, архаїзації попереднього її історичного розвитку, – це закрита тіньова зона влади, синергетично інтегрована тіньовим бізнесом, плутократією, олігархією, базовий (у межах тінізаційного простору) системоутворюючий сектор владної структури,

сектор інституційної асиметричності, викривленості, клановості, що визначає головні інтереси та протиріччя між владою та суспільством, тінізуючі фактори суспільного розвитку. Це синергетична форма утворення та розширення міжсекторного розламу у суспільстві незавершеної модернізації, що покладена на підсилення потоку гібридизації (синкретизму) влади, бізнесу, плутократії. Особливості конкретної соціально-економічної форми автономного сектора залежить від відповідних модифікацій цього сектора за конкретно-історичних умов формування.

Змістом категорії «автономна тіньова влада», таким чином, є владні вкрай нетранспарентні закриті інституційно нелегетимні відносини для вкрай обмеженого кола з владного клану осіб, забезпечених олігархічними, плутократичними, бізнесовими, політичними, корупційними (у тому числі наднаціонального рівня), родинними зв'язками з вищими щаблями адміністративної, судової влади, правоохоронних органів, політичних партій, ЗМІ; відсутністю економічної, політичної конкуренції у поєднанні з монополією на експлуатацію державно-владного ресурсу, не обмеженим доступом до експлуатації національних ресурсів країни, функціонування природних монополій. У цих умовах корупція набуває системного характеру, стає неодмінним атрибутом адміністративно-владної системи, іманентним способом її регуляції.

Форма прояву автономного сектора всередині офіційної держави органічно набуває ознак організованих форм девіаційної діяльності, у тому числі злочинної – альтернативних тіньових центрів влади, разом із тіньовим силовим забезпеченням. «Автономна влада» – це вкрай закрита сфера бізнесових відносин, що монополізована синкретизмом владно-олігархічних структур, котрі мають на меті отримання надвисоких рентних доходів за допомогою використання значною мірою, монопольного адміністративно-владного ресурсу, спекулятивного фінансового капіталу.

Таким чином, діалектична логіка становлення та розвитку «автономної тіньової влади» на попередніх етапах призвела до виникнення сучасного архаїзованого, небезпечного явища паразитарної «автономної» тіньової влади (паразитарної автономної влади всередині офіційної). Межі її поширення визначаються синергетичним впливом двох інтегрованих факторів – потужностей

тіньової влади та бізнесу.³ «Автономна тіньова влада», перекладаючи свою частку фіскального тягаря на плечі ординарної, архаїзує її та змушує останню шукати можливостей виживання за допомогою наведеної тінізації.

Найважливішими характеристиками тіньового владного автономного парасуспільства як засобу системної дисфункції влади в Україні є:

а) інформаційно-адміністративна, економічна, політична непрозорість тіньового владного сектора. Якщо за кордоном політична, адміністративна діяльність, фінансові ринки є відкритими, інформація про них є доступною, то український ринок політичних, адміністративних, фінансових, майнових процесів є водночас зрегульованим, недорозвинутим і непрозорим;

б) існування різко асиметричних умов господарювання для різних суб'єктів, реалізація комплексу заходів щодо підтримки привілейованого становища паразитарної елітної структури як дисфункційної форми управління щодо інших суб'єктів. Це виявляється у нерівномірності, дискреційності, преференційності оподаткування, перекладанні фіскального тягаря на ординарних суб'єктів;

в) трансформація тінізації елітної владної структури у базовий фактор зростання дисфункційної діяльності, її системний тінізуючий вплив на весь спектр сфер суспільної діяльності, їх системна тінізація та криміналізація, особливо політики, бізнесу, економіки, структуризація організованої злочинності та суб'єктів тіньової діяльності, різке посилення в суспільстві монополістичних процесів;

г) завершення процесу щодо заміни офіційної влади владою паразитарної, «тіньової автономної влади» та адміністративно-економічних груп, що об'єднують представників державно-корупційного апарату, суб'єктів тіньової економічної діяльності та кримінальних структур;

³ Організаційна форма «автономної тіньової влади» являє собою архаїзовану форму обцинно-кланової організації з утаємниченою системою базових неформальних позаінституційних суспільних зв'язків, що власне утворюють клан – відносини кругової солідарної поруки, підтримки і допомоги, побудованих навколо його специфічної місії – забезпечення масштабного перерозподілу власності та влади на користь суб'єктів клану методами макрорейдерства в, здебільшого, тіньовий, позаправовий спосіб [7]. У клановій структурі її члени пов'язані множиною відносин залежності, в яких великого значення набувають відносини своєрідного до умов політичного тіньового клану служіння, виконання обов'язку, турботи, примусу. Стрижнем кланової структури є завжди ядро специфічних етичних цінностей, що визнаються загальними для всіх її членів – «неписаний закон» клану, навколо якого формується механізм тіньової кланової умови.

д) посилення паразитарності тіньового парасуспільства у зв'язку з дисфункційним спрямуванням. Вона виявляється в наявності чіткого тренду до подальшої системної тінізації, архаїзації та гібридизації суспільних процесів за наявності певних детінізуючих альтернативних умов вибору, зокрема до реформування, зняття тіньоутворюючих факторів розвитку;

е) перетворення реформацій в Україні головним чином на засіб тіньового перерозподілу суспільного багатства, а не на засіб прискореного капіталотворення, необхідного для радикальної модернізації економічної структури та забезпечення її конкурентоспроможності.

Цей процес був не лише непрозорим і несправедливим, а й у багатьох випадках супроводжувався порушенням чинних законів. Часто приватизація лише провокувала втечу капіталу за кордон та непродуктивне витрачання коштів. Внаслідок українського варіанту приватизації переважна частина населення залишилася як без заощаджень, так і без доходу від власності (ця частка доходу у ВВП є дуже низькою і ще більш диференційованою, ніж доходи від праці);

ж) розвиток суттєвих монополістичних тенденцій, які ґрунтуються на успадкованих від попередніх систем чинниках, а також на нових, набутих у процесі трансформації, що виявляються переважно у нерівності в сфері доступу до державно-владних та економічних ресурсів.

Набуття тіньовим парасуспільством паралельної тіньової реальності щодо розвинутих тіньових проявів свідчить про наявність нового тіньового технологічного базису як змісту дисфункційного розвитку цього процесу. Таким є становлення криміногенно-інноваційного типу тіньового зростання [1].

Автономізація тіньово-владних процесів в умовах модернізації корелюється з іншими сучасними явищами тінізації. Так, масовий розвиток інформаційних процесів в останні десятиріччя ХХ-ХХІ ст.ст., як прояв модернізації, перетворили інформацію з окремого фактору виробництва на найважливішу форму віртуальної суспільної владної реальності – паралельну існуючим (фізичним) матеріальним. Серед полісистем сучасних владних паралельних реальностей важливе (деструктивне) місце займає тіньова інформаційна паралельна реальність – тіньове паралельне парасуспільство як масштабне сис-

темне утворення, розвиток якої за сучасних умов прискорюється. Поєднання тіньової паралельної реальності у множині її декомпозицій і паралельної реальності офіційного простору сучасного суспільства утворюють одну із потужних кризово-гібридних владних моделей його розвитку.⁴

Тіньове паралельне парасуспільство, як реальність в сучасних умовах, функціонально має найширш розвинену множину поліструктур, що є інформаційною асиметрією офіційної, активно (гібридно) перехрещених з останньою.

До головних компонентів паралельних реальностей, що сформували кризово-гібридний характер влади, перманентну нестійкість та загрозу руйнівних часток розвитку, відносяться цінності, політичне правління, економічна система, правове, правоохоронне забезпечення тощо. До них належить також, на нашу думку, особлива форма взаємозв'язку та взаємозалежності держави та економіки, що у величезній мірі характеризує особливості суспільної організації, інституційний устрій тих чи інших суспільних систем.

Двоїстість засобів владного простору зумовлена існуванням та розвитком протиріччя між двома модусами сучасної гібридної кризи влади – фізичної дійсності та дискурсивного конструкту []. Так, владний конфлікт слід трактувати як насамперед фізичний, матеріальний феномен – це персонал владних структур, керівництво, їх соціальний капітал, технічні засоби управління, зв'язку, інформаційна техніка, комунікації тощо. Водночас фізичний потенціал та його реалізація у владних процесах супроводжуються процесами їхнього дискурсивного осмислення, словесного опису та аналізу.

Фізичний модус існування конфлікту влади завжди йде у супроводі її дискурсивного модусу. Конфлікти набувають сенсу і статусу лише разом із дискурсивними формами.

Міфи, історичні хроніки, романи, репортажі, монографії, праці філософів та істориків, доповіді експертів й аналітиків, присвячені протиріччям владного конфлікту, корпоративне та адміністра-

⁴ *Владна криза – це особливий переломний стан у розвитку та функціонуванні владної системи суспільства, державно-владних структур, що характеризується системою втратою конгруентності функціонування інституційної системи, нестабільністю, розбалансованістю діяльності політичних структур, зниженням рівня керуваності соціально-економічними процесами, загостренням соціально-економічних та інших соціальних інституцій, економічних конфліктів, зростанням критичної невдоволеності й конфліктної активності мас.*

тивне право та інше – перелік текстових і соціальних форм осмислення явища конфлікту та інтерпретацій конкретних владних подій можна продовжувати та розширювати майже нескінченно. Об'єднує ці різноманітні види діяльності її знаковий (семіотичний) характер. Рефлексія про владний конфлікт (так само, як усі інші види рефлексії) розгортається в дискурсивному вимірі. Можемо стверджувати, що конфлікти влади є невід'ємними від словесних, дискурсивних практик.

Таким чином, владний конфлікт реалізується як у матеріальному (фізичному), так і в дискурсивному вимірах. Відповідно для визначення сутнісних ознак конфлікту необхідно враховувати два модуси її існування: 1) конфлікт як феномен фізичної реальності; 2) конфлікт як дискурсивний конструкт. Співвідношення між двома модусами може бути описане, зокрема, за допомогою сучасних когнітивно-семантичних і комунікативних підходів, що дозволяють поставити питання про характер зв'язку між текстами щодо владного конфлікту (дискурсивними практиками й наративами) та матеріальними (фізичними) параметрами владних криз.

Гібридний владний конфлікт, що обумовлює кризовий характер владних процесів, у загальному вигляді розуміють як конфліктні дії, що здійснюють шляхом поєднання інформаційних, управлінських, економічних та інших засобів з метою досягнення стратегічних владних цілей. Специфіка такого поєднання полягає в тому, що кожний із способів ведення гібридного конфлікту застосовується у владних цілях і використовується як засіб усунення політичного супротивника. Таке функціональне поєднання у межах гібридних конфліктів гетерогенних явищ засобів вимагає комплексного аналітичного підходу з боку представників різних галузей знань. Слід, однак, взяти до уваги, що на заваді побудові комплексних міждисциплінарних підходів стоять відмінності у предметній сфері окремих наук, що мають справу з тим самим об'єктом, у цьому випадку – з гібридним владним конфліктом.

В останні десятиліття співвідношення двох модусів владного конфлікту – дискурсивного та матеріального – набуло різко асиметричного характеру: матеріальний модус владних процесів залишається відносно локалізованим, обмеженим, у значній мірі вторинним.

Синкретизм (гібридизація) влади та олігархічного бізнесу у вітчизняній економіці має не стіль-

ки значення як окремі, мозаїчні утворення, що мають значення як певні сегменти суспільного простору, скільки як потужні секторальні макросуспільні тінюві утворення паралельних реальностей з характеристиками симбіозу тінювої влади та елітного (олігархічного) бізнесу.⁵

Синкретизм тінювого бізнесу та влади як макросуспільне утворення, як симбіоз тінювої влади та бізнесу потребують й відповідної адекватної форми владної організації, що виявляється в існуванні тінювої «автономної» держави.

Поява «автономної» (від суспільних інтересів) тінювої влади в умовах прискореного розвитку паралельних тінювих реальностей означає все більшу її сегментованість (автономізацію): тінізацію, конфліктність влади.

Для дискурсивного аналізу тінювого механізму прийняття рішень системою корпоратії, зокрема її амбівалентна роль в адаптуванні функцій державних органів у проведенні сучасних суспільних реформ до своїх вузькокорпоративних цілей, визначне значення має дослідження механізму впливу на ці рішення світової тінювої мегасистеми влади. Цей мегасуб'єкт тінювого світового впливу здійснює його через посередництво найширшої інфраструктури світових тінювих, напівтінювих, офіційних інститутів, транснаціональних агентів впливу, системою світових наддержавних організацій, світових ЗМІ, розгалуженою системою іноземних спецслужб, розвідувальних органів, недержавних організацій, світових транснаціональних корпорацій тощо. Найбільшого значення у системі безпосереднього тінювого впливу на державу вже на національному рівні набуває існування та функціонування системи зв'язків між корпоратією та «автономною тінювою державою», головною функцією якої як раз і є виконання функції агента впливу тінювого світового закулісся, глобальної корпоратії на офіційний механізм держави.

Таким чином, однією із найважливіших функцій «автономної тінювої держави» є комунікативна функція зв'язку із світовим тінювим закуліссям, у тому числі глобальною корпоратією, для забезпечення таргетування політико-адміністра-

⁵ Масштабна гібридизація владних відносин, що обумовлена: 1) існуванням множини паралельних віртуальних просторів інформаційних впливів, що є перетвореними, тінізаційно зміненими формами матеріальних (об'єктивних) процесів влади та, 2) численні явища гібридизації матеріальних суб'єктів влади та бізнесу, що в цілому є проявами тінювої модифікації інформаційного ресурсу по відношенню до їх об'єктивної основи, визначають найосяжніше поширення тінювих і тінізаційних процесів.

тивних трансакцій з метою проштовхування своїх інтересів.

Отже, історична логіка генези та розвитку «автономної тіньової влади» – сектора різкої асиметрії у доходах, інституційної недемократичності, паразитарності, системної корупції, позанормативного регулювання внутрішніх відносин («внутрішньоавтономне архаїчне звичаєве право», що адаптує до своїх вимог «зовнішнє» право офіційної держави) – це системна загроза щодо загострення протиріч між владою та суспільством. Цей сектор є активним індуктором явищ гальмування реформування, системних нездатностей влади до ефективної адаптації процесів незавершеної модернізації [3, с. 134–150], тіньового перерозподілу власності та влади [8, с. 3–6]. Альтернатива цьому – проведення суспільного реформування, модернізації засобів досягнення її рубежів, на базі врахування та співставлення їх з генетично особливою адекватністю вітчизняних соціально-економічних умов, прогресивною складовою їх інституційної пам'яті.

Стратегія протидії дисфункційності тіньової влади повинна бути організаційно представлена як найважливіша, найдієвіша частина комплексної системи стратегії національної безпеки – вихідної передумови обмеження та усунення небезпечних тіньових загроз національному суспільному розвитку.

Висновки

Модернізація вітчизняного соціально-економічного простору формує його у мозаїчну біполярну структуру, де навколо невеликої кількості адміністративно-економічних центрів вестернізованого простору функціонує експолярна більшість ординарного середовища, яка за рівнем модернізації суттєво відстає від розвитку модернових центрів. Динаміка модернізації в полюсах біполярної структури відрізняється не лише своїми рівнями, але й особливістю ациклічності, асинхронності, асиметричності і навіть реверсно-архаїчним характером по відношенню як до західних зразків, так і до іншої сторони біполярної структури. Опозиція центр-периферія відрізняється суттєвою модифікацією, ревізіонізмом пристосування під актуальність інтересів тих чи інших прошарків середовища суб'єктів модернізації, у зв'язку з чим остання набуває в цілому для залежних країн характер квазімодернізації.

Міжсекторний розлам разом з іншими протиріччями незавершеної модернізації, наприклад, «гібридизацією» влади, призводить до виникнення потужної тінізації владних процесів, зокрема явищ їх монополізації, бюрократизації, розвитку корупції, функціонування паразитарної елітної економіки.

Існування елітної владної структури за межами впливу, регулювання та контролю державної влади, замість цього зрощення її з владою, виведення з-під контролю суспільства перетворює її на наймогутнішу частину сучасної тіньової діяльності – на основний двигун, каталізатор поширення тінізації суспільного життя через перекладання фіскального тягаря на плечі ординарної економіки.

Посилення протиріч модернізації синергетично інтегрується з існуванням інших традиційних загроз суспільного розвитку. Однією з таких базових загроз для нашої країни, що несе в собі небезпечний інституційний ембріон системної корупції, тінізації, утворення особливих преференційних закритих зон для суб'єктів-аффіліантів, викривлення ресурсів їх діяльності, доходів та потуг, із форм вузькогалітарно-корпоративної системи цінностей та зв'язків є так званий феномен «автономної тіньової влади».

Форма прояву автономного сектора всередині офіційної держави органічно набуває ознак організованих форм девіаційної діяльності, у тому числі злочинної – альтернативних тіньових центрів влади, разом із тіньовим силовим забезпеченням. «Автономна влада» – це вкрай закрита сфера бізнесових відносин, що монополізована синкретизмом владно-олігархічних структур, котрі мають на меті отримання надвисоких рентних доходів за допомогою використання значною мірою, монопольного адміністративно-владного ресурсу, спекулятивного фінансового капіталу.

Список використаних джерел

1. Предборський В. А. Системна дисфункція влади як фактор утворення тіньового парасуспільства / В. А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. Державного наук.-дослід. ін-ту інформатизації і моделювання економіки Мінекономрозвитку України. – К., 2018. – № 5. – С. 14–22.
2. Олейник А. Н. Тюремная субкультура в России: от повседневной жизни до государственной власти / А. Н. Олейник. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 418 с.

3. Предборський В. А. Теорія тіньової економіки в умовах трансформаційних процесів : [моногр.] / В. А. Предборський. – К. : Задруга, 2014. – 400 с.

4. Армия погибших от фальсификата // Потребитель. – 2004 (30 янв.). – С. 2.

5. Предборський В. А. Розвиток тіньового ринку торгівлі людьми як наслідок процесів архаїзації соціально-економічної структури / В. А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. Науково-дослідного економічного ін-ту Мін-ва економіки України. – К., 2010. – Вип. 9. – С. 26–31.

6. Потемкин А. Элитная экономика / А. Потемкин. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 360 с.

7. Предборський В. А. Провідна функція тіньового парасупільства / В. А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. праць науково-дослід. економ. ін-ту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – К., 2016. – Вип. 4. – С. 3–7.

8. Предборський В. А. Особливості сучасного стану реалізації провідної функції тіньової економіки / В. А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. науково-дослід. економ. ін-ту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – К., 2015. – Вип. 8. – С. 3–6.

References

1. Predborskij V. A. Sistemna disfunkciya vladi yak faktor utvorenniya tinovogo parasuspilstva / V. A. Predborskij // Formuvannya rinkovih vidnosin v Ukraini : zb. nauk. pr. Derzhavnogo nauk.-doslid. in-tu informatizaciyi i modelyuvannya ekonomiki Minekonomrozvitku Ukraini. – K., 2018. – № 5. – S. 14–22.

2. Olejnik A. N. Tyuremnaya subkultura v Rossii: ot povsednevnoj zhizni do gosudarstvennoj vlasti / A. N. Olejnik. – M. : INFRA-M, 2001. – 418 s.

3. Predborskij V. A. Teoriya tinovoy ekonomiki v umovah transformacijnih procesiv : [monogr.] / V. A. Predborskij. – K. : Zadruha, 2014. – 400 s.

4. Armiya pogibshih ot falsifikata // Potrebitel. – 2004 (30 yanv.). – S. 2.

5. Predborskij V. A. Rozvitok tinovogo rinku trgovli lyudmi yak naslidok procesiv arhayizaciyi socialno-ekonomichnoyi strukturi / V. A. Predborskij // Formuvannya rinkovih vidnosin v Ukraini : zb. nauk. pr. Naukovo-doslidnogo ekonomichnogo in-tu Min-va ekonomiki Ukraini. – K., 2010. – Vip. 9. – S. 26–31.

6. Potemkin A. Elitnaya ekonomika / A. Potemkin. – M. : INFRA-M, 2001. – 360 s.

7. Predborskij V. A. Providna funkciya tinovogo parasuspilstva / V. A. Predborskij // Formuvannya rinkovih vidnosin v Ukraini : zb. nauk. prac naukovo-doslid. ekonom. in-tu Ministerstva ekonomichnogo rozvitku i trgovli Ukraini. – K., 2016. – Vip. 4. – S. 3–7.

8. Predborskij V. A. Osoblivostisuchasnogo stanu realizaciyi providnoyi funkciyi tinovoy ekonomiki / V. A. Predborskij // Formuvannya rinkovih vidnosin v Ukraini : zb. nauk. pr. naukovo-doslid. ekonom. in-tu Ministerstva ekonomichnogo rozvitku i trgovli Ukraini. – K., 2015. – Vip. 8. – S. 3–6.

Дані про автора

Предборський Валентин Антонович,

професор кафедри фінансового права та фіскального адміністрування, Національна академія внутрішніх справ, д.е.н., професор
e-mail: prvika2015@gmail.com

Данные про автора

Предборский Валентин Антонович,

професор кафедры финансового права и фискального администрирования, Национальная академия внутренних дел, д.э.н., профессор
e-mail: prvika2015@gmail.com

Data about the author

Valentin Predborskij,

professor of the Department of Financial Law and Fiscal Administration, National Academy of Internal Affairs, Doctor of Economic Sciences, Professor
e-mail: prvika2015@gmail.com